

El Robin Hood del Maresme

Gustau Adzerias i Causi

Cercador i col·laborador del Cercle Català d'Història

Si no recordo malament, Robin Hood era un petit noble, fidel a Ricard Cor de Lleó, rei d'Anglaterra, que mentre aquest estava presoner a França, el seu germà Joan ocupà el seu tron i tenia el poble sotmès a la injustícia i la tirania. La revolta dels «merry men»,¹ encapçalada per Robin en els boscos de Sherwood, triomfà, i amb el retorn del bon rei Ricard, els omplí de recompenses i portà la felicitat a Anglaterra.

L'historiador menorquí Gabriel Cardona² hi fa un paral·lelisme amb Francisco Milans del Bosch, que el bateja com a Robin Hood del Maresme. Membre d'una important nissaga maresmenca, fidel a Ferran VII quan aquest estava presoner de Napoleó, a França, i el tron d'Espanya l'ocupava Josep I Bonaparte, que tenia el reialme sotmès a la tirania i a la injustícia. Milans s'alçà en armes i, acompanyat d'un grapat de patriotes catalans, derrotà l'«Usurpador» i permeté el retorn de Ferran «el desitjat», que els omplí de recompenses i portà la felicitat als espanyols.

No és l'únic autor que intenta convertir aquest Milans del Bosch en un heroi de llegenda, tal com podem veure, a tall d'exemple, en el requadre de la pàgina 25, «Un comandant guerriller», de la *Guia dels escenaris de la Guerra del Francès a Catalunya*, publicat per la Generalitat de Catalunya³ per commemorar el 200 aniversari de l'inici de la guerra. Hi trobem, per exemple la següent frase: «El resultat va

1. Homes feliços.

2. GABRIEL CARDONA, *Los Milans del Bosch. Una familia de armas tomar*. Edhasa (Barcelona 2005).

3. *Guia dels escenaris de la Guerra del Francès a Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament d'Innovació, Universitat i Empresa (Barcelona 2008).

ser la seva fama d'invencible i l'aparició de nombroses llegendes sobre ell. Potser la més coneguda és la de l'alzina dels francesos, segons la qual feia penjar els seus presoners davant de la seva masia». Però, qui fou realment en Francisco Milans del Bosch? Les seves accions bèl·liques són mereixedores d'entrar com a heroi en l'imaginari català?

Francisco Milans del Bosch i Arquer va néixer el 1769 a can Milans del Bosch⁴ de Sant Vicenç de Montalt. Fill petit de Ramon d'Arquer, fadrister d'una important nissaga d'Arenys de Munt, que es casà amb Rafaela, pubilla del mas Milans del Bosch, adoptà per a ell i la seva descendència el cognom Milans, d'una família de militars professionals.

Francisco, tal com havia fet el seu germà gran Rafael, inicià la seva vida militar com a cadet, i el mes de febrer de 1793, tot just a l'inici de la Guerra Gran,⁵ fou nomenat alferes. Participà en la campanya del Rosselló amb les tropes del general Ricardos, decidit a sobresortir en accions de guerra, i el 14 de maig rebé el despatx d'alferes de caçadors.

En la contraofensiva francesa de 1794, i ja en territori català, el primer d'agost Francisco Milans, al front de les seves tropes lleugeres, atacà la posició francesa instal·lada en el poble de Sant Llorenç de la Muga; resultà greument ferit per un tret de mosquet, que l'impedí participar en la resta de la guerra.

L'any 1796, quan tot just era primer tinent de les *Reales Guardias Españolas* de guarnició a Barcelona, es va casar a Arenys de Mar amb Maria-Manuela, filla de Josep de Pujol i de Pastor,⁶ doctor en lleis i important hisendat de la localitat.

En esclatar la insurrecció del Principat, Francisco Milans desertà i s'uní a la lluita contra el govern espanyol de Josep I Bonaparte.

Segons sembla, durant la guerra es maridà en segones núpcies, l'any 1812, amb Francesca Mauri i Comas, de Barcelona, amb qui havia tingut un fill que fou batejat a l'església de Sant Martí d'Arenys el 4 d'agost de 1811,⁷ segons consta en la partida de bateig, que diu textualment:

4. Actualment, seu del restaurant Castell de l'Oliver.
 5. Nom donat a les campanyes en terres catalanes en la Guerra de la Primera Coalició contra la França revolucionària.
 6. JOSEP M. PONS GURI, *Diari d'uns anys de guerra (1808-1814)*. L'Aixernador (Argentona 1993).
 7. APSMAM, *Registres sacramentals*.

«Baptisme de Llorenç Milans, fill de Francisco de Milans i Arquer, brigadier dels reals exèrcits, de Sant Vicenç, i de Doña Francisca Mauri de Barcelona. Avis paterns Ramon Arquer i Rafela Milans de Sant Vicenç, avis materns Joaquim Mauri i Rosa Comas».

En acabar la Guerra del Francès, lluità en defensa dels principis lliberals i la Constitució de Cadis, contra la monarquia absoluta restablerta per Ferran VII a la seva tornada de França. El 1817 participà en l'intent de revolta del general Lacy, i tingué un paper rellevant en els anys del Trienni Lliberal en la defensa militar contra els escamots apostòlics, però l'intent més agosarat es produí el 1830 en la invasió de l'Empordà, que tingué poc èxit. Fou un dels primers membres de la maçoneria a Barcelona. Morí a la seva casa pairal l'any 1834.

Mirem amb una mica de detall la seva participació en el bàndol insurrecte, en el transcurs de l'anomenada Guerra del Francès i, en especial, a la zona que avui dia coneixem com la comarca del Maresme, encara que no d'una manera exhaustiva.

A principis de juny de 1808, en esclatar la insurrecció, desertà i buscà refugi al mas familiar, la seva presència serviria per evitar que aquest patís els estralls del poble incontrolat que creien, d'una manera innocent, que la insurrecció popular contra el govern central serviria per suprimir el règim feudal que els ofegava.

Amb la creació a Lleida de la *Suprema Junta de Gobierno del Principado de Cataluña*, s'intentà restablir l'ordre públic i militaritzar el poble. S'iniciaria una llarga guerra que duraria sis anys, i Milans decidí ser una part activa i buscar la promoció que no havia obtingut en la Guerra Gran, a causa de la ferida soferta en el seu transcurs.

A mitjan juliol, reuní a Arenys de Vall⁸ un grup de sometents i de soldats desertors de la guarnició de Barcelona, per aturar als voltants del Remei i el Portinyol⁹ la columna imperial que el general Duhesme¹⁰ portava cap a Girona, en el seu segon intent de sotmetre-la. Malgrat la resistència de Milans i els seus homes, els francesos arriben a Arenys. El general Duhesme instal·là el seu quarter general a la casa Milans de

8. Actualment, Arenys de Mar.

9. Lloc en què s'estreny el Camí Ral de la costa, entre Caldes i Arenys.

10. Philippe Guillaume Duhesme, cap del Cos d'Observació dels Pirineus Orientals, primeres tropes imperials que entraren al Principat el 9 de febrer de 1808.

la Riera, i començà un saqueig que va durar cinc dies consecutius i s'estengué, àdhuc, a Sant Martí d'Arenys de Munt, com a represàlia per l'absència de gairebé tots els habitants dels dos pobles.¹¹

El 13 d'agost Milans, amb vuit-cents miquelets, s'uní a la columna del brigadier marquès de Caldagues, per trencar el bloqueig de la ciutat de Girona.

El 2 de setembre, en el Bloqueig de Barcelona, els miquelets de Milans del Bosch entraren a Sant Andreu del Palomar, evacuat temporalment pels francesos, però la ràpida reacció de les reserves napoleòniques els obligà a retirar-se cap a les altures veïnes.

L'èxit d'aquestes accions es veié complet quan el dia 7 una columna, comandada pel coronel Latour, escalà les altures que s'estenen pel nord de Sant Andreu del Palomar i avançà per la cresta, sobre el campament dels miquelets de Milans del Bosch; mentre que una altra columna, la de l'ajudant-comandant Devaux, rodejava el campament per la dreta. A un senyal de canó, les dues columnes atacaren simultàniament els miquelets i, sorpresos, es dispersaren amb desordre, fugint en totes direccions. Milans tardà tres dies a reagrupar-los i establí el seu campament a Sant Jeroni de la Murtra.

Troblem documentat Milans quan forma part de l'«Ejército de la Derecha»,¹² en el bloqueig de Barcelona, sota les ordres del tinent general Joan Miquel de Vives i Feliu¹³ que, amb el grau de coronel, li encomanà el comandament de la quarta divisió, formada per 3.710 miquelets i estacionats a Sant Jeroni de la Murtra, per cobrir la línia del Besòs.

Des de Sant Jeroni de la Murtra, els miquelets de Milans hostilitzaven les avançades franceses de Sant Andreu i la línia del Besòs. El general Duhesme tornà a organitzar una columna de càstig sota el comandament de l'ajudant-comandant Devaux, amb un batalló del 7è i un del 93è de línia, que el dia 10 d'octubre passà el riu Besòs, prop de Montcada. Al mateix temps, el coronel Guery, del 3r de cuirassers, avançà per la dreta amb el batalló de Vélites i dues companyies del 37è. Atacat el campament per la columna Devaux, els miquelets fugiren en desordre

11. Les tropes de Duhesme restaren a Arenys de Mar del dia 16 al 20 de juliol, i els saquejos només els cita J.M. Pons i Guri en el seu llibre esmentat.

12. Nom que rep l'exèrcit espanyol que opera en el Principat, segons el Decret de la Junta Central de 2 d'octubre de 1808.

13. Natural de Girona i en aquells dies capità general de Catalunya.

cap a la cartoixa de Montalegre, perseguits, també foren desallotjats, dispersant-se. Foren capturats uns dos-cents miquelets, sis canons de muntanya i una gran quantitat de munició.

El 6 de novembre, Milans i els seus miquelets participaren en l'atac general contra la ciutat de Barcelona, amb la missió d'actuar contra el fort Pi,¹⁴ sortí del seu campament de Sant Jeroni, però no va poder travessar el Besòs. L'atac general fracassà.

A causa de l'arribada de nous reforços espanyols,¹⁵ el 26 de novembre Vives reorganitzà la distribució de les tropes que bloquejaren la Ciutat Comtal, i el coronel Milans, amb els seus miquelets, quedà integrat en la 4a divisió o «de llevant», a les ordres del mariscal de camp Gregorio Laguna.

La següent acció documentada del coronel Milans està relacionada amb la terrible derrota soferta per l'exèrcit espanyol el 16 de desembre de 1808, en la batalla de Llinars/Cardedeu, en l'intent del general Vives¹⁶ d'aturar la marxa del general Saint-Cyr que, amb el setè cos francès,¹⁷ escortant un comboi de subministrament, format bàsicament per un gran ramat de bestiar, tenia com a objectiu aixecar el bloqueig que patia la ciutat de Barcelona.

Per a aquesta acció, el general Vives encomanà Milans i els seus miquelets¹⁸ per tal que, des del Montnegre i entre Sant Celoni i Tren-tapasses, fustiguessin el flanc de la columna imperial, sobretot, la seva rereguarda formada pel gran comboi.¹⁹

La no compareixença en el camp de batalla de les divisions Lazan i Milans i la retirada prematura de la de Reding, causà que, en trenta minuts de combat, la victòria de Saint-Cyr fos total.

El resultat de la «gesta» de Milans es reflecteix en el document *Copia de la minuta del parte de la acción de Llinas escrita de puño y letra del*

14. Defensa avançada de la Ciutadella, situada en l'actual barri barceloní de Forpienc.

15. Unitats regulars procedents de Mallorca, Menorca, València, Múrcia, Saragossa, Granada i Portugal.

16. Divisions Vives, Reding, Lazan i Milans, amb un total de 15.520 infants, vuit-cents vuitanta genets i setze canons.

17. Divisions Souham, Fontane i Chabot, amb un total de 14.000 homes i 1.500 cavalls (no disposava d'artilleria i només munició per a una hora de combat).

18. Terç de miquelets de Manresa, terç de miquelets de Granollers, terç de miquelets de Lleida i el segon batalló del regiment de Baza, amb un total 3.320 homes.

19. L'escorta directa del gran comboi, la formava la divisió Chabot, de dos batallons d'infanteria napolitana i un batalló de caçadors de muntanya (miquelets).

General Vives, de 20 de desembre de 1808, que existeix a l'arxiu «Depósito de la Guerra»; entre altres justificacions de la derrota soferta, diu:

«Esta accion ha sido desgraciada por haber faltado atacar por el flanco y efectuado una division de 3300 hombres al mando del coronel Don Francisco Milans que se hallaba situado en Coll-sacreu, de la cual no he tenido aun noticias positivas de su paradero; y si, por extraoficiales de que se halla en Arenys donde creo se ambarcará para venir desde allá á Villanueva y de esta villa á este cuartel general de Molins de Rey...»

Més explícit resulta el que deixà escrit en vers Josep Baborés i Homs,²⁰ rector i cap de sometent de Gualba.

«A les tres, alguns quatre mil d'en Milans,
de l'altra part del pont tirant alguns quants,
fugen cap a Olzinelles per los turons,
com si fessen gales per aquells brivons.
Un paper més infame no se pot veure,
ni los vinents, crec, jamai ho voldran creure.
Robant per les cases se'n pugen al Far,
donant libre pas als gavatxs per passar.
Podent-los incomodar en Trentapasses,
els deixen lo pas libre, grans bestiasses.
Malaguanyat, podem dir, lo pa que mengem,
i los que tan mal se porten, com no els pengem?»

(Fragment corresponent a la Batalla de Llinars / Cardedeu)

Josep Maria Pons i Guri, en el seu *Diari d'uns anys de guerra (1808-1814)*, diu d'aquell fet que a darrera hora del divendres 16 de desembre, arribaren desordenadament a Sant Martí d'Arenys i a Arenys de Vall les tropes vençudes a Llinars; i que el dia 17, Milans del Bosch restà tot el dia ocupant una casa del carrer de l'Església.

A principis de 1809, i mentre Saint-Cyr continuava la seva campanya per terres tarragonines, trobem Milans del Bosch i els seus miquelets en la línia del Besòs, en observació sobre la ciutat de Barcelona. Quan Saint-Cyr passà a formalitzar el setge de Girona, els miquelets de Milans

20. JOSEP BABORÉS I HOMS, *La Guerra del Francès a Gualba*. Pagès Editors. Col. Sèrie estudis (Barcelona 2003).

s'integraren a les tropes que intentaven ajudar la ciutat des de l'exterior i, sota les ordres del general Wimpffen,²¹ atacà inútilment les tropes imperials estacionades a Santa Coloma de Farners.

Per no allargar massa aquest article, farem un salt en el temps i continuarem les accions del nostre personatge a partir del moment en què, caiguda en mans imperials Tarragona (28/7/1811), última plaça forta espanyola, i conquerida Montserrat (25/7/1811), principal centre de subministraments de l'exèrcit espanyol, els supervivents de les forces resistents, uns vuit mil homes, amb el nou capità general Luis Roberto de Lacy, buscaren refugi al Pla de Busa²² per reorganitzar-se i iniciar la reconquesta del Principat de Catalunya, que donaven per perdut per la corona espanyola; per això, els historiadors «oficials» anomenen Busa el *Covadonga Catalán*.

El general Lacy nomenà brigadier Milans del Bosch, posant-lo al capdavant d'una reduïda divisió²³ per fustigar, amb tàctiques de «petit guerre», l'enemic que operava a la zona de marina, entre Mataró i Blanes.

La seva primera campanya culminà el 3 de febrer de 1812, en enfrontar-se a la divisió del general Lamarque²⁴ en el combat de Sant Martí d'Arenys.²⁵

A primers de març següent, Milans rebé la notícia que Sant Celoni l'ocupava un batalló de l'11è de línia, mentre que la resta d'aquell regiment estava esglaonat fins a Hostalric, assegurant les comunicacions amb la divisió Lamarque, i decidí fer un cop de mà. Sortí de Sant Feliu

21. Militar suís al servei de la corona espanyola; amb el seu regiment suís núm. 1, de guarnició en el Principat, s'uní a la insurrecció en els seus inicis.

22. Pla de Busa, serra de Busa, T.M. de Navès (Solsonès). Per la seva posició estratègica durant la Guerra del Francès, el general Lacy, per indicació del tinent coronel Francesc X. Cabanes i Escofet (solsoní), hi establí un camp de reclutament i d'instrucció dels soldats que havien de lluitar contra els francesos; l'esperó del Capolatell fou convertit en presó dels soldats napoleònics. Segons tradició, alguns presoners, extenuats pel fred i la fam, s'estimbaren pel cingle exclamant «*Mourir a Busa et resurgir à Paris*». Segons Madoz, que transcriu l'episodi de la fortificació militar del pla de Busa, el 1812 fou el primer lloc d'Espanya on es proclamà la Constitució de Cadis, davant vuit mil soldats i gent del país.

23. Regiments d'infanteria de línia «Mataró» i «Gerona», aixecats en el Pla de Busa.

24. Jean-Maximien Lamarque, general de la divisió que portà el seu nom, formada per les brigades Hemelinaye i Espert.

25. Per a més detall d'aquest combat, vegeu GUSTAU ADZERIAS I CAUSI, «El combat d'Arenys de Munt, 3 de febrer de 1812. Petit apunt de la història d'Arenys de Munt en la Guerra del Francès (1808-1814)», *Singladures, revista d'història i patrimoni cultural de Vilassar de Mar i el Maresme*, núm. 25 (Vilassar de Mar 2009), 43-58.

de Codines amb vuit-cents miquelets i, a marxes forçades, arribà la matinada del 2 de març a Vilamajor; seguí per les planes de Palautordera, dispostat a desallotjar els francesos de l'ermita de la Verge de Puigverd i del convent dels caputxins. En ser atacats, els defensors de l'ermita es replegaren sobre el convent, però en caure la tarda un fort reforç francès arribà d'Hostalric i de Vallgorguina. El brigadier Milans optà per retirar-se cap a la Verge del Corredor, on arribà aquella mateixa nit. Al dia següent, fortes patrulles franceses, en reconeixement, agafaren diversos homes de Milans com a presoners. Aquest havia perdut uns vuitanta homes i l'11è de línia francès una vintena.

Precisament el dia 3, el general Decaën²⁶ havia arribat a Sant Celoni, després de la seva expedició a Vilanova de Sitges, en destí al seu quarter general de Girona. A causa de l'atac de Milans, manà la brigada del general Clément²⁷ que es quedés en aquell punt.

El dia 4, Milans arribà a Arenys de Munt; a les portes del poble topà amb dos combois francesos, l'escorta dels quals presentà batalla, cosa que va permetre l'arribada de reforços procedents de Sant Vicenç de Montalt i de Canet, i que obligà Milans a haver-se de retirar cap a Sant Cebrià de Vallalta. El general Lamarque envià dos batallons i genets des de Mataró cap a Calella, per encerclar-lo i evitar el suport dels vaixells britànics, Milans s'internà en el Montnegre a l'aguait del pas de combois.

D'aquesta manera, conegué que el dia 6, al matí, passà un comboi des d'Arenys cap a Hostalric, escortat per un destacament del 79è de línia. A la sortida de Vallgorguina, Milans deixà emboscats alguns efectius de les seves companyies, mentre que la resta de les seves tropes prengueren posició a les altures de can Paraire, per cobrir la ruta de Calella. Les companyies emboscades, manades pel capità Sala, després d'una descàrrega tancada, atacaren la baioneta i caigueren sobre el comboi, que prengueren com a botí, ocasionant una cinquantena de baixes entre els francesos i set presoners. En aquells moments, arribaren al lloc de l'emboscada dos batallons del 67è procedents de Sant Celoni, que atacaren els espanyols amb molta energia, recuperaren el comboi

26. General Charles-Matthieu-Isidore Decaën, nomenat per Napoleó cap de *L'Armée de Catalogne* i governador general del Principat, del 25 d'octubre de 1811 fins al juliol de 1813.

27. Brigada Clément, unitat mòbil formada per dos regiments d'infanteria, també anomenada Petit, quan era manada pel seu ajudant, el coronel Petit. Destinada a mantenir oberta la ruta de Barcelona a la frontera francesa.

i feren retirar el capità Sala cap al gruix de les tropes de Milans. També un altre batalló del 79è, procedent d'Arenys de Munt, intentà agafar els espanyols per la rereguarda. Milans tornà a internar-se en el Montnegre i pogué esquivar les tropes de Petit i Lamarque durant quaranta-vuit hores, després trobà una sortida cap a Vic, on arribà el 9 de març.

El brigadier Milans inicià la següent campanya el 17 d'abril. Aquesta vegada, acompanyat de Josep Manso i el seu batalló de Cazadores de Catalunya,²⁸ sortiren del Grau d'Olot; després d'aturar-se els dies 18 i 19 a Vic a causa de la pluja, el 20 marxà cap a la zona de Mataró, per La Garriga. Durant el camí, rebé notícia d'un comboi amb escorta que havia entrat a Mataró. Decidí entorpir la seva marxa i, si més no, distreure les forces franceses que operessin a l'Empordà. A mitjanit del dia 21, arribà a les altures de Lorita, a la vista de Mataró. Aleshores, emboscà les seves tropes entre l'ermita del Remei i la casa Milans, sobre les altures al nord de Caldes, per esperar el pas del comboi. L'avançada del comboi, formada per divuit soldats i un sergent, que marxava en direcció a Calella, caigué en poder dels espanyols, però el tiroteig donà l'alerta a la resta del comboi, que retrocedí cap a Mataró.

Ràpidament, Decaën sortí de Mataró amb dos batallons del 23è lleuger, quatre companyies del 42è de línia, un esquadró del 29è de caçadors a cavall i la companyia distingida de Mataró del capità Quintana, cap a Sant Vicenç de Montalt; a les dues de la tarda descobrí les tropes de Milans i de Manso en el contrafort que domina Caldes, i formà tres columnes. Envià la de l'esquerra, formada per les companyies de «voltigeurs»,²⁹ pel camí de Lorita, amb la tasca d'ocupar la casa Montalt i tallar les comunicacions de l'adversari per Rupit cap a l'interior de Catalunya. La columna central avançà per apoderar-se de l'ermita de Sant Sebastià i, una vegada allà, mantenir-se en observació. I, per últim, la de la dreta, es dirigí cap al flanc esquerre dels espanyols per interceptar la seva retirada per Collsacreu. En aquell moment, Milans rebé notícia de l'aproximació, per Canet, de tropes imperials procedents de Calella, les d'Espert. Amenaçat pels flancs i per la rereguarda, Milans

28. Unitat d'infanteria lleugera formada al Pla de Busa amb els supervivents dels terços de Miquelets (585 homes) i, una vegada acabada la guerra, fou denominat com a *Cazadores de Hostalrich, 8º ligero*.

29. Cada batalló d'infanteria de línia francès disposava d'una companyia d'infanteria lleugera «voltiguers» i d'una de granaders.

decidí retrocedir pel camí més directe que, per Rupit, porta al Corredor. Per això, manà avançar el segon batalló de Mataró, per entretenir la columna que queia sobre la seva dreta; i al seu germà i segon cap, el coronel Rafael Milans, el primer batalló del mateix regiment, amb tres companyies del batalló de Manso, a ocupar la casa Montalt, per aturar els «voltiguers». La resta del batalló de Caçadors de Catalunya i el regiment de Girona, aguantaren les posicions per enfrontar-se a les tropes franceses. Aquestes iniciaren l'atac amb un foc viu dels seus tiradors, acabant amb una càrrega a la baioneta, que és rebutjada. Però l'atac a la casa Montalt fou vigorós. Els francesos s'apoderaren de les altures de Picorell, que flanquejaven les posicions espanyoles. Milans contraatacà amb el batalló de Manso i part del segon de Mataró. El combat durà més de tres hores, en què Picorell passà d'unes mans a les altres, repetidament, fins que els francesos, en arribar la nit, es retiraren cap a Mataró. Milans manà retirar-se cap al Corredor i el Far, perquè els seus homes, després de tretze hores de marxa i combat, no han menjat en tot el dia. En el seu comunicat, Milans reconeix set morts, vint-i-set ferits i nou presoners o extraviats en l'acció. Per la seva part, els francesos tenen baixes, el capità Quintana i catorze dels seus homes; setze granaders i vint-i-sis soldats del 42è, a part de nombrosos ferits.

Al dia següent, 23 d'abril, els «voltiguers» tornaren al camp de batalla i comprovaren que els espanyols s'havien retirat. D'aquesta manera, el dia 24, Decaën i la brigada Espert van poder tornar tranquil·lament cap a Barcelona. La guarnició de Mataró havia quedat exposada a les accions de Milans, però aquest va haver de retrocedir cap a Vic, el dia 26, per manca de queviures, mentre que Manso se separà de la divisió per anar cap a Esparreguera.

El divendres 22 de gener de 1813 el brigadier Milans del Bosch fou destituït del seu comandament com a resultat d'un expedient disciplinari obert per la Junta Corregimental de Girona, per arbitrietats i abusos comesos a la zona d'Arenys, com empresonament arbitrari d'hisendats, espoli de subministraments destinats a altres unitats de l'exèrcit, comportament despòtic amb els seus homes,...;³⁰ i hagué de marxar cap a Mallorca.

30. Per fer-se una idea més completa, veure «Memòries d'Antoni Bellsollé», *L'Avenç*, revista d'història i cultura, núm. 113 (març 1988).

Així acabà l'actuació de Francisco Milans del Bosch en la Guerra del Francès, sortint discretament per la porta del darrere i no per la porta gran, cobert d'honors i glòria. En estudiar i documentar aquest personatge, no he pogut trobar elements suficients perquè avui dia, tant en la historiografia espanyola com en la catalana, sigui etiquetat com un heroi llegendari i col·locat com a exemple de patriotisme, això sí, espanyol. Crec, sincerament, que tot resulta de la gran manipulació soferta en aquell desgraciat conflicte, en què Catalunya fou una víctima enlloc del puntal decisiu en la formació de la naixent estat-nació espanyola, tal com volen que creiem a ulls clucs.

Per acabar aquest article, crec necessari recordar les paraules d'Enric Prat de la Riba, dites a principis del segle xx:

«[...] De tots els coneixements humans, és indubtable que els que influeixen d'una manera més directa i decisiva en la formació del criteri polític són els coneixements històrics. [...]

D'aquí que els interessats a modificar la consciència d'un país s'esforcin a donar-li una història més o menys falsificada. [...]»

La casa pairal dels Milans del Bosch, actualment seu del Restaurant Castell de l'Oliver, a Sant Vicenç de Montalt.